

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ*

ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ (16ος-18ος αι.)

Μια από τις πρώτες οικονομικές πληροφορίες που ο Marino Sanudo μας προσφέρει είναι η εικόνα της σύγχυσης, που την εποχή του υπήρχε γύρω από την καθαρότητα (περιεκτικότητα σε μέταλλο) των νομισμάτων. Από τις δυο-τρεις μεγάλες νομισματικές «πιάτσες» της Ευρώπης, η Βενετία είχε επιβάλει αυστηρούς κανόνες και στενή επιτήρηση στη συναλλαγματική, θα λέγαμε, αγορά. Στις 20 Ιανουαρίου 1504 (=1505) ο πρέσβης της Γαλλίας μετέφερε το αίτημα του ηγεμόνα του Μιλάνου, ο οποίος ζητούσε τα *testoni* του κράτους του στη Βενετία να ανταλλάσσονται προς βενετικά *moconigi* 6. Οι βενετικές Αρχές απήντησαν ότι η προηγούμενη κοπή τους ήταν κατώτερης περιεκτικότητας και τότε είχαν υπολογισθεί προς *soldi* 28, ωστόσο αυτό μπορεί να αλλάξει, εφόσον η περιεκτικότητα βελτιωθεί. Μάλιστα, υπογραμμίζοταν ότι τα βενετικά νομίσματα ήταν αρίστου τίτλου, αλλά υπήρχε «στην Ιταλία κάποιος κυβερνήτης που τα παραχάρασε».¹

Οι κύριοι δράστες ήταν τα κρατίδια της βόρειας Ιταλίας. Όπως οι ερευνητές ερμηνεύουν το φαινόμενο αυτό, οι ποικίλης βαθμίδας ηγεμονίσκοι έκοβαν νομίσματα μιμούμενα τα ισχυρά της εποχής τους (εν προκειμένω τα βενετικά), γιατί οποιαδήποτε δική τους κοπή δεν θα είχε ευρύτερη αποδοχή. Οπωσδήποτε η απόλυτη ομοιότητα δεν ήταν εφικτή, αλλά οι κοπές προορίζονταν για αγορές μακρινές. Ο στόχος δεν ήταν μόνο η προ-

---

* Η μελέτη μας είναι συνέχεια της πρώτης συνολικής και συνθετικής, που πριν δέκα έτη με επιτυχία πρόσφερε η Ευτυχία Δ. Λιάτα, *Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα. Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον ελληνικό χώρο, 15ος-19ος αι.*, Αθήνα 1996.

1. Marino Sanudo, *Diari*, τόμ. 5, στήλη 732. Ο Sanudo θεώρησε άξια σημειώσεως απόφαση του Συμβουλίου των Δέκα να τιμωρήσει παραχαράκτη με την αποκοπή της χειρός, την αφαίρεση του ενός οφθαλμού και την εξορία: *A dì 19 1528. In questo Consejo di X semplice fo expedito alcuni monetari presi a Padoa, videlicet uno Gabriel Galdiben visentin, qual ha fatto 5 scudi falsi; che Sabato li sia taià una man et cavà uno occhio et bandito di terre et lochi con taia.*

βολή, η κύρια επιδίωξη ήταν η κερδοσκοπία, η οποία στηριζόταν στη μειωμένη περιεκτικότητα σε πολύτιμο μέταλλο. Οι ηγεμόνες αυτοί διακινούσαν τις κοπές αυτές μέσω δικτύου τραπεζιτών, οι οποίοι φυσικά είχαν τη δική τους προμήθεια.²

Περισσότερο ευάλωτη ήταν η αγορά των κτήσεων, όπου τα ανάλογα όργανα ελέγχου ήταν ολίγα και ακόμη ολιγότερο έμπειρα. Αναφέρομε τρεις περιπτώσεις, ως παράδειγμα, που αποτυπώνουν εναργώς την κατάσταση. Το Συμβούλιο των Δέκα στις 13 Οκτωβρίου 1576 σημείωνε ότι έλαβε γνώση ότι στην Κρήτη, και ιδιαίτερα στα Χανιά, είχαν φθάσει παραποιημένα νομίσματα διαφόρων κοπών των κρατιδίων της Ιταλίας. Αυτά ανταλλάσσονταν προς soldi 13, ενώ δεν άξιζαν παραπάνω από soldi 3-4.³ Το 1604 η Γερουσία πληροφορούσε τον βάιλο ότι επρόκειτο να κυκλοφορήσουν στην περιοχή του Μόσταρ-ποταμού Ναρέντα (νοτιοδυτική παράλια Βοσνία) ελλιποβαρή νομίσματα προερχόμενα από την Κεντρική Ιταλία.⁴ Το 1624 ο βάιλος της Κωνσταντινούπολης ενημέρωνε τη Γερουσία ότι οι χρυσοχόοι της Άρτας και των Ιωαννίνων είχαν κυκλοφορήσει reali πλαστά, τα οποία είχαν διοχετεύσει στην γύρω περιοχή, προφανώς και στα Ιόνια νησιά.⁵

Η παραχάραξη νομισμάτων δεν συνέβαινε μόνο στον ευρύτερο ιταλικό-βενετικό χώρο, που εδώ μας ενδιαφέρει. Ο Μεχμέτ (Μωάμεθ) Β΄ ο Πορθητής και οι διάδοχοί του έδωσαν «νομισματικές μάχες» για να παταχθεί η παραχάραξη των δικών τους κοπών από οθωμανούς περιφερειακούς υπαλλήλους. Η κατάσταση έγινε ανεξέλεγκτη κατά το β΄ μισό του

2. Francesco Bondizzoni, *Malattie monetarie e governo della moneta nell' Italia Padana (1550-1650)*, «Rivista Storica Italiana» 116(2004), κυρίως 337 κ.ε. – Του Ίδιου, *La rivoluzione dei prezzi rivisitata: moneta ed economia reale in Alta Italia (1550-1630)*, Ibidem 117 (2005), κυρίως 1005-1007 (όπου άλλη βιβλιογραφία). Για τα νομισματοκοπεία της Ιταλίας η πρόσφατη μελέτη της Lucia Travaini, *Guida per la storia delle Zecche italiane medievali e moderne (fino all' Unità)*, Roma 2006.

3. ASV, Consiglio X. Secreta, reg. 11, c. 108^r-109^v.

4. ASV, Senato, Deliberazioni, Secreta, Costantinopoli, reg. 10, c. 78^r [1604, Μαΐου 22]. *Essendo pervenuto a nostra notizia che i Hebrei di Ancona dovevano ispedir a Narenta una barca con scudi vinticinque mille in soldini et giulii di bassa liga, battuti nelle Cecche di Pesaro, Modena et Parma, habbiamo commesso a tutti li rettori nostri di Dalmazia et alli Capi da Mar che per publico proclama debbano prohibire le dette monete, acciò che non siano per modo alcuno ricevute, né spese nel stato nostro sotto gravi pene...*

5. ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 97, c. 647^v.

16ου αιώνα, όταν υπήρξε κάλυψη και από αξιωματούχους, τους οποίους οι σουλτάνοι δεν δίστασαν να εκτελέσουν. Αυτουργοί ήταν τόσο μουσουλμάνοι όσο και χριστιανοί τεχνίτες. Μετά το 1683 η ισοτιμία του χρυσού altın ανέβηκε έως τα 360 άσπρα και αυτός ο πληθωρισμός πυροδότησε την αύξηση των χρυσών παραχαραγμένων altın. Η κατάσταση είχε γίνει, όπως έχει υπογραμμιστεί, «χάωδης», καθώς το τιμαριωτικό σύστημα οδηγούσε και σε «νομισματική αποκέντρωση».⁶

Σε γνωστό άρθρο του ο Νίκος Σβορώνος, πρωτοπόρος στην έρευνα και στη συνθετική αποτύπωση, έχει αποκαλέσει «νομισματικό κυκεώνα» την τελευταία βυζαντινή περίοδο, αλλά κυρίως την οθωμανική αυτοκρατορία «ακόμη και στην περίοδο της μεγάλης ακμής της».⁷ Νομίσματα κρατών και κρατιδίων, των οποίων η οικονομία βρισκόταν σε διαρκές έλλειμμα, «ξεπουλώνταν» και απαξιωνόνταν στην αγορά και οι κάτοχοί τους με κάθε τρόπο ήθελαν να απαλλαγούν από αυτά. Για να χρηματοδοτηθούν τα ελλείμματα του δημόσιου Ταμείου οι ηγεμόνες νόθευαν το νόμισμα, αλλά αυτομάτως στην αγορά γεννιόταν ο φαύλος κύκλος της απόρριψής του και η προσφυγή σε ξένα αξιόπιστα νομίσματα. Τα τελευταία ταυτόχρονα υπερτιμώνταν και το ισοζύγιο των συναλλαγών έκλινε μόνιμα αρνητικά προς το ασθενέστερο.

Η διαβίωση της άρχουσας τάξης, με κατανάλωση υπεράνω των τοπικών δυνατοτήτων, οι πόλεμοι, η τεχνολογική καθυστέρηση, η οποία προκαλούσε ανισότητα τιμών ως προς τα εισαγόμενα προϊόντα, όλα αυτά μαζί οδηγούσαν στην προσφυγή προς οποιαδήποτε αξιόπιστη μεταλλική τοποθέτηση, ενώ οργιάζε η παραχάραξη. Δεν ήταν λοιπόν ανεξήγητη η κυκλοφορία πάμπολλων νομισμάτων στο ευρύτερο Λεβάντε, χώρο που λόγω της θεσμικής πραγματικότητας (πολιτικού συστήματος και κοινωνικής διάρθρωσης) και των συνεπαγομένων τεχνικών ελλιπών υποδομών δεν μπορούσε να αντισταθεί στη δυτική διείσδυση.

---

6. S. Pamuk, *A monetary history of the Ottoman Empire*, Cambridge 2000, 103, 135, 137. Οστόσο παραμένει βασική η μελέτη του Skender Rizaj, *Counterfeit of money on the Balkan Peninsula from the XV to the XVII century*, «Balcanica» 1 (1970), 71-79-Ε. Λιάτα, Φλωρία, 171 κ.ε.

7. Ν. Σβορώνος, *Η νομισματική κυκλοφορία στην τουρκοκρατία, εικόνα εξαρτημένης οικονομίας*, «Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 19 (1980), 304.

Την αδυναμία της «Ανατολής»⁸ εκμεταλλεύτηκαν ευκαιριακά και κερδοσκοπικά τα μικρότερα δυτικά κράτη, ενώ τα ισχυρότερα στόχευαν να διατηρήσουν την ηγεμονική οικονομική τους θέση στην περιοχή. Για τον λόγο αυτό η Βενετία (όπως και η Φλωρεντία και η Γένοβα) πάντοτε συγκράτησε οποιαδήποτε κερδοσκοπική συμπεριφορά στα ιταλικά και μεσογειακά εδάφη της, προσαρμοζόμενη μόνο αμυντικά στην όχι συνήθως έντιμη τακτική των ανταγωνιστών της. Γιατί τόσο τα γερμανόφωνα ή μη κρατίδια της Κεντρικής Ευρώπης (κάτω από τη γενική ονομασία του νομίσματος *ohgago*) όσο και ο ισπανικός κόσμος εισχώρησαν απειλητικά με τις νομισματικές εκδόσεις τους, αμφισβητώντας την αξιοπιστία κυρίως των βενετικών.

Από την κοπή το 312 μ.Χ. του βυζαντινού χρυσού νομίσματος (*solido* και νεώτερη ονομασία *υπέρπυρο* ή *bizante*) έως το 1042 η Ανατολή βρισκόταν σε μόνιμη και ήρεμη νομισματική σταθερότητα. Όταν όμως από τη βασιλεία του Κωνσταντίνου Μονομάχου άρχισε η νόθευση (υποτίμηση) του υπέρπυρου,⁹ η βυζαντινή κυριαρχία κλονίστηκε και άλλα κράτη εισήλθαν στη νομισματική αγορά. Το μουσουλμανικό χρυσό *tarī*¹⁰ της Σικελίας (1071) και το αργυρό δουκάτο (*grosso*) της Βενετίας ανέλαβαν την σταθερότητα στις συναλλαγές. Ήδη από τη Γ΄ Σταυροφορία η Γαληνοτάτη Δημοκρατία προετοιμαζόταν για την στρατιωτική εξόρμηση, που θα

8. Η χρήση και η σημασία του όρου Ανατολή και Λεβάντε στη μελέτη μας γίνεται χωρίς γεωγραφική διάκριση συγκεκριμένη. Εξάλλου κατά τους αιώνες 16ο και 17ο στις πηγές στους όρους αυτούς περιλαμβάνεται όλη η οθωμανική αυτοκρατορία, καθώς αυτή τότε κάλυπτε τον χώρο της άλλοτε βυζαντινής (πλην Ιταλίας). Οποσδήποτε διαχρονικά το Λεβάντε ανταποκρίνεται στην Εγγύς Ανατολή και στο Αιγαίο, ενώ η Ανατολή προεκτείνεται στη Μέση Ανατολή και στο εσωτερικό της Μαύρης θάλασσας. Οι όροι Ανατολή, Λεβάντε, Ρωμανία (Άνω και Κάτω), *Stato di Mar* ή *oltramaroni* (κάτοικοι) πρέπει να μελετηθούν στην ιστορική και γεωγραφική συγκυρία τους.

9. Angeliki E. Laiou, ed., *The economic history of Byzantium, from the Seventh through the Fifteenth century*. Washington, D.C., 2002, vol.3, 931-932. Στη σελ. 966 πίνακας όπου εμφανίζεται η κατά καιρούς ισοτιμία υπέρπυρου και βενετικού χρυσού δουκάτου και η συνεχής υπερτίμηση του τελευταίου.

10. Πρόκειται για το τέταρτο του χρυσού αραβικού δηναρίου και στα αραβικά ονομαζόταν *rubā'ī*. Στην Ιταλία έλαβε την ονομασία *tarī*, που σήμαινε: νέο, πρόσφατο (νόμισμα, κοπή). Η υποδιαίρεση αυτή του δηναρίου έτυχε της καλύτερης υποδοχής στις συναλλαγές. (Philip Grierson, *La moneta amalfitana nei secoli XI e XII*, «Amalfi nel medioevo», Salerno 1977, 221. (Variorum Reprints, London 1979, άρθρο IV).

κατέληγε στην άλωση της Πόλης το 1204.¹¹ Τότε αυτή κατενόησε ότι χρειαζόταν και οικονομικός «εξοπλισμός» και έκοψε το αργυρό grosso.¹²

Ωστόσο οι ανταγωνίστριες ιταλικές πόλεις Γένοβα και Φλωρεντία προχώρησαν στην αντεπίθεση, εισάγοντας το 1252 (πρώτη η Γένοβα και λίγους μήνες αργότερα η Φλωρεντία) χρυσό νόμισμα, το *geponino* και *fiorino*¹³ αντίστοιχα. Η πρόκληση αυτή δεν ήταν δυνατό να μείνει αναπάντητη από τη Βενετία, η οποία το 1284/5 έκοψε το χρυσό δουκάτο (που το 1544 θα μετονομασθεί σε *zecchino*). Είχε προηγηθεί και άλλη μια απειλητική κοπή, του αργυρού *carlino* των Αραγωνέζων της Νάπολης το 1278. Εξίσου επίφοβη ήταν και η εμφάνιση του γαλλικού *gros tounois* το 1266, όχι και τόσο απομακρυσμένου από τη μεσογειακή αγορά. Παρ' όλες τις εκδόσεις αργυρών και χρυσών νομισμάτων (όπως αμέσως παραπάνω), που στην εποχή τους ήταν αξιόπιστα, τα βενετικά νομίσματα είχαν την μεγαλύτερη αποδοχή και τη διατήρησαν έως το τέλος της Γαληνοτάτης, χάρη στην άτεγκτη εποπτεία των οργάνων της επί της καθαρότητας του μετάλλου και του βάρους.¹⁴ Η Βενετία παρέμενε λόγω της συνεπούς νομι-

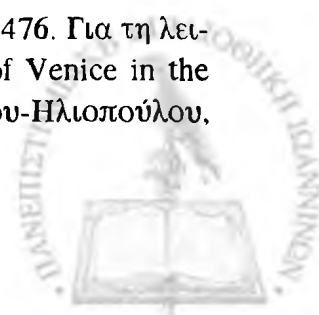
---

11. Για την εποχή αυτή, Lucia Travaini, *La Quarta Crociata e la monetazione nell'area mediterranea*, στο «Quarta Crociata.Venezia-Bisanzio-Impero Latino», a cura di G.Ortalli, G.Ravegnani, P.Schreiner, Venezia 2006, 431-460.

12. Η κοπή του αργυρού grosso τοποθετείται από την Morrisson γύρω στα 1194,σε αντίθεση με τους προηγούμενους μελετητές που την έθεταν περίπου το 1202, Cécile Morrisson, *Byzance et sa monnaie: De l'ouverture au déclin (XIIe -XIIIe siècles)*, «Revue Historique» 306 (2004), 407. Η Βενετία κατόρθωσε να διατηρήσει επάρκεια αργύρου αποκτώντας την πρόσβαση στα ορυχεία της Σερβίας Rhoads Murphey, *Silver Production in Rumelia According to a Official Ottoman Report circa 1600*, «Südost-Forschungen» 39 (1980), 75-105, Boško Bojović, *Entre Venise et l'Empire ottoman, les métaux précieux des Balkans (XVe-XVIe siècles)*, «Annales Histoire, Sciences Sociales» 60e année (2005),1278.

13. Για το fiorino βλ. τα Πρακτικά συνεδρίου, «Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini» 107 (2006), 401-469.

14. Philip Grierson, *La moneta veneziana nell' economia mediterranea del Trecento e Quattrocento*, «Civiltà veneziana del Quattrocento», Venezia 1957, κυρίως 78-79, 93, 95). (Variorun Reprints, London 1979, άρθρο XII). Επίσης, Carmello Trasselli, *Le aree monetarie nel Mediterraneo centro-occidentale (secc. XIII-XVI)*, «La moneta nell' economia europea, a cura di V. Barbagli Bagnoli», Firenze 1982, 49-75. Πολύ χρήσιμο για τη γενική εικόνα του νομισματικού ανταγωνισμού της εποχής (κυρίως σσ. 53, 55, 60, 62, 68-69). Giogetta Bonfiglio Dosio, *Controllo statale e amministrazione della Zecca veneziana fra XIII e prima metà del XVI secolo*, «Nuova Rivista Storica» 69(1985), 463-476. Για τη λειτουργία του βενετικού νομισματοκοπείου, A. Stahl, *Zecca. The Mint of Venice in the Middle Ages*, Baltimore - London - New York 2000. Ακόμη, Μαρία Ντούρου-Ηλιοπούλου,

σματικής, εμπορικής και οικονομικής της νομοθεσίας η πιο αξιόπιστη αγορά της Ευρώπης.¹⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις κόπηκε το βενετικό χρυσό δουκάτο άρχισαν να φθάνουν στη Βενετία ποσότητες χρυσών νομισμάτων από τον βυζαντινό χώρο, για να μετατραπούν στο νέο ισχυρό νόμισμα της εποχής.¹⁶ Ούτε η κοπή το 1478 του πρώτου χρυσού τουρκικού νομίσματος, γνωστού ως *altın*, επηρέασε τη θέση του βενετικού χρυσού δουκάτου, παρά το γεγονός ότι οι Τούρκοι ακολούθησαν τη μορφή (πλην των επιγραφών), το βάρος και την περιεκτικότητα του τελευταίου. Αργότερα, οι επόμενοι σουλτάνοι νόθευσαν το νόμισμα αυτό.¹⁷

Τα δυτικά, και εν προκειμένω τα βενετικά, αρχεία παρέχουν την αρχειακή τεκμηρίωση για τις εκάστοτε κρατικές άδειες για την κοπή των νομισμάτων. Ωστόσο, παράλληλα εξίσου είναι αναγκαία η ανεύρεση των ίδιων των αντικειμένων, για την επαλήθευση των πηγών και τη γνωριμία της φυσικής εικόνας του νομίσματος. Από την άλλη πλευρά, η πληθώρα των απομιμήσεων, όχι μόνο των κιβδήλων αλλά και των ομοίων ως προς την περιεκτικότητα και το βάρος, καθιστούν δυσχερή (και κάποτε ακατόρθωτο) τον εντοπισμό των γνησίων. Ούτε πάλι η αναγγελία για την κοπή καταλήγει πάντοτε στην εκτέλεσή της. Ακόμη, για τις απομιμήσεις δεν υπάρχουν (όπως είναι ευνόητο) παρά οι έμμεσες μαρτυρίες των κρατών-θυμάτων. Το έργο λοιπόν του νομισματολόγου είναι επίπονο, λαμβανομένου υπόψη και του εμπειρικού κανόνος, ότι μόνο το 5%-10% (κατά περίπτωση) του συνόλου των τεμαχίων κάθε κοπής έχει φθάσει έως εμάς.¹⁸ Το υπόλοιπο είτε «εχάθηκε» είτε επαναχρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή νομισμάτων ή κοσμημάτων. Τέλος, η ποικιλία ονομασιών του ίδιου νομίσματος, κατά τόπους και περιόδους, δυσχεραίνει έτι περαιτέρω την ταύτιση.

Προσέγγιση στην οικονομική πολιτική του Καρόλου Α΄ του Ανδεγαυού (1266-1285) στη Ρωμανία. Οργάνωση εμπορίου-εμπορικοί σταθμοί-νόμισμα. «Χρήμα και αγορά στην εποχή των Παλαιολόγων», επιμ. Ν. Γ. Μοσχονάς. Αθήνα 2003, 57.

15. R.C.Mueller, *The Venetian Money Market. Banks, Panics and the Public Debt, 1200-1500*. Baltimore and London, 1997. *passim* (βλ. σχετική βιβλιοκρισία Marzio A.Romani, στο «*Rivista Storica Italiana*» 111(1999), 635-638.

16. Roberto Cessi, *Problemi monetari veneziani*. Padova 1937, σ. XLIII. - Giorgio Cracco, *Società e stato nel medioevo veneziano*. Firenze 1967. 312-313.

17. Ε. Λιάτα, *Φλωρία*, 84, 88 κ.ε.

18. Στο πλαίσιο αυτό και η προβληματική για τους «θησαυρούς» της Ε. Λιάτα. «*Μνήμων*» 27(2005), 301-306.

Ενώπιον αυτού του νομισματικού «χάους» η μητροπολιτική βενετική διοίκηση ως πιο αποτελεσματικό μέσο χρησιμοποιούσε την ελεγχόμενη κυκλοφορία των νομισμάτων της, διακρίνοντας ωστόσο τις δυο περιφέρειες: τη βενετική ενδοχώρα και τα υπερπόντια εδάφη. Στην πρώτη η κυκλοφορία ελεγχόταν πιο αποτελεσματικά, καθώς σχετικά εύκολα ήταν δυνατό να βρεθούν στην «πιάτσα» όλες οι παράνομες κοπές και ταυτόχρονα να συγκεντρώνονται από καιρού εις καιρό τα ξένα κέρματα, να λειώνονται και να αποδίδονται βενετικά στους κατόχους τους. Με το τελευταίο αυτό μέτρο υπήρχε άμεση εποπτεία επί του όγκου του κυκλοφορούντος μετάλλου (κυρίως χρυσού αλλά και αργύρου), ώστε να προλαβαίνονται φαινόμενα κερδοσκοπίας. Παράλληλα, η Zecca λάμβανε προμήθεια (aggio) επί των κατατιθεμένων ξένων νομισμάτων, καθώς απέδιδε στον κάτοχο πλήρους τίτλου βενετικό νόμισμα (χρυσό ή αργυρό).

Διαφορετική και σχεδόν ανεξέλεγκτη ήταν η νομισματική αγορά της Ανατολής, όπου διασταυρώνονταν ανταλλαγές μεταξύ εμπόρων πλησιέστερων και απομακρυσμένων περιοχών, με οικονομίες ολιγότερο ή περισσότερο αξιόπιστες, αλλά και στις οποίες η τοπική κρατική οντότητα ήταν συνήθως ασθενική ή αυθαίρετη. Η Γαληνοτάτη σε τακτά διαστήματα απέστελλε στις κτήσεις της τις αναγκαίες ποσότητες νομισμάτων, ανάλογα με τις πληρωμές που έπρεπε να γίνουν, σε μισθούς υπαλλήλων και σε κατασκευή δημοσίων έργων. Παράλληλα, εφοδίαζε τους εμπόρους με ηλεγμένες ποσότητες συγκεκριμένων κερμάτων, ούτως ώστε να μην υπάρχει «αιμορραγία χρυσού και αργύρου». Με τον καιρό όμως, ιδίως από τα τέλη του 14ου αιώνα,¹⁹ η Βενετία αναγκάστηκε να προσαρμοστεί στην σύνθετη και επισφαλή λεβαντίνικη πραγματικότητα. Γιατί θα ήταν «αφέλεια» από την πλευρά της Γαληνοτάτης να τηρούνται εκεί οι ίδιοι άτεγκτοι μεταλλικοί κανόνες της μητρόπολης.

Όταν οι τοπικοί οθωμανοί ή άλλοι ανατολίτες ηγεμονίσκοι «έπαιζαν» με τα δικά τους αργυρά κέρματα και παράλληλα οι Δυτικοί έμποροι εισήγαγαν ισπανικά, κεντροευρωπαϊκά ή άλλα αργυρά με κυμαινόμενη περιεκτικότητα,²⁰ τότε η Βενετία έπρεπε να αυτοπροστατευθεί. Σε μια αγορά,

---

19. Ως παράδειγμα αναφέρουμε ότι το 1386 κόπηκαν torneselli 4,5 εκ. κράματος αργύρου-χαλκού και με κακή ποιότητα αργύρου, με προορισμό αποκλειστικά τις κτήσεις. Με αυτά γίνονταν οι πληρωμές των ναυτικών και οι οφειλές του κράτους προς τρίτους. Με την νόθευση αυτή η μητρόπολη κέρδισε δουκάτα 4.000. R. Mueller, *L' imperialismo monetario veneziano nel '400*, «Storia e Società» 8 (1980), 281.

20. Ε. Λιάτα, Φλωρία, 50-51.

που στην πράξη αποδεχόταν την νόθευση, το βενετικό κράτος δεν ήταν δυνατό να δέχεται αναπάντητα την αφαιμάξη του σε μέταλλο, αλλά και να προβαίνει *de facto* σε πληρωμές υψηλότερες της αγοράς, εάν το νόμισμά του εξακολουθούσε να έχει ακέραιη περιεκτικότητα.

Ως προς το χρυσό δουκάτο (αργότερα τσεκίνι), αυτό παρέμενε ανέπαφο, αλλά στην Ανατολή έφθανε με πολλή φειδώ και συχνά μάλιστα σε ράβδους (που έφεραν τη σφραγίδα της Βενετίας), υπολογιζόμενες όμως σε δουκάτα, ή άλλες φορές ήταν σημείο αναγωγής και η πληρωμή γινόταν σε αργυρές και χάλκινες υποδιαίρέσεις (βενετικές ή ξένες). Ακόμη και στις περιπτώσεις που η εξόφληση έπρεπε να γίνει σε «σκληρό» (χρυσό) νόμισμα, η Βενετία επεδίωκε να χρησιμοποιεί ξένα. Αποκαλυπτικό εν προκειμένω είναι το έγγραφο, που η Γερουσία το 1639 απέστειλε στον βάιλο της Πόλης, με το οποίο του γινόταν γνωστό ότι δεν βρέθηκαν στην Βενετία *ongari* ή *sultanini* για να του αποσταλούν και γι' αυτό θα λάμβανε *cecchini effettivi, ruspia di tutto peso*.²¹ Του επιστούσε την προσοχή ως προς τον καθαρό τίτλο και το βάρος των τσεκινιών, ώστε στη λεβαντίνικη αγορά αυτά να υπολογισθούν ανάλογα υπερτιμημένα. Γιατί εκεί τα ξένα χρυσά δεν ήταν ακέραίου τίτλου, όμως υπολογίζονταν στην ονομαστική τους αξία.

Η κύρια αλλαγή έγινε ως προς τα αργυρά και αργυροχάλκινα (*billion*, τα κοινώς στη γλώσσα των χρυσοχόων «φαρμακερά») νομίσματα. Ακολουθώντας τις εκάστοτε τοπικές νομισματο-οικονομικές ισορροπίες, οι Βενετοί άρχισαν να κόβουν νομίσματα αποκλειστικά για την Ανατολή, όπως και απομιμήσεις ξένων, όλα με περιεκτικότητα ανάλογη προς τα κυκλοφορούντα των άλλων κρατών και αποδεκτά (στην πράξη) στις λεβαντίνικες πιάτσες. Το «παιχνίδι» γινόταν με την «*moneta piccola*», η οποία ήταν το κατ' εξοχήν μέσο συναλλαγής και αυτής η περιεκτικότητα άλλαζε κατά περίπτωση. Η «*moneta grossa*» (το χρυσό ή αργυρό δουκάτο) παρέμενε σταθερό (για τις διεθνείς συναλλαγές ή ως αντίκρυσμα στην *Zecca*).²² Εκ των πραγμάτων λοιπόν ο λεβαντίνικος οικονομικός χώρος (και μαζί οι βενετικές κτήσεις) παρέμενε σε διαρκή ένδεια μετάλλου και κατ' επέκταση με χαμηλότερη αγοραστική δύναμη. Έτσι παρατηρούμε (και ήταν φυσικό) ότι οι μητροπολιτικές κοπές απολάμβαναν υψηλότερων υποδι-

21. ASV, Senato, Deliberazioni, Secreta, Costantinopoli, reg. 25, c. 216'.

22. Πολύ χρήσιμο εν προκειμένω το άρθρο του Ruggiero Romano, *La storia economica. Dal secolo XIV al Settecento*. «Storia d' Italia», τόμ. 2'', Τορίνο 1974, 1833-1837. Ε. Λιάτα, Φλωρία, 21-22 (υποσ. 38).

αιρέσεων στην Ανατολή και ο κάτοχός τους αποκτούσε περισσότερα αγαθά στην τοπική αγορά. Συμπερασματικά, το νομισματοκοπείο της Βενετίας έκοβε κέρματα άλλου (υψηλότερου και σταθερού) τίτλου για να κυκλοφορήσουν στην μητρόπολη και στην ενδοχώρα της και άλλα με προορισμό την αγορά της Ανατολής.²³ Την Βενετία μιμήθηκε για λίγο χρονικό διάστημα η Modena, που το 1603 έκοψε νομίσματα για την Ανατολή, χωρίς βέβαια επιτυχία.²⁴ Το νομισματικό «παιγνίδι» ήταν πλέον δεδομένο για τις υπερπόντιες κτήσεις, τη Βαλκανική και την Ανατολική Μεσόγειο γενικότερα. Στην πράξη συγκρούονταν μια ελεύθερη οικονομία, του ελεύθερου ανταγωνισμού, και μια κρατική οικονομία με όλες τις παρενέργειες της παραοικονομίας.²⁵

---

23. Στα ελληνικά Ν. Γ. Μοσχονάς, *Νομίσματα με νόμιμη κυκλοφορία στο Ιόνιο κατά την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας*, «Πρακτικά Συμποσίου: Το Ιόνιο. Οικολογία-Οικονομία-Ρεύματα ιδεών». Αθήνα 1990, 197-235. - Ε. Λιάτα, Φλωρία, 27 (υποσ. 8, 10), 145 κ.ε. - Της Ιδίας, *Νομισματικά «παράδοξα» των Ιόνιων νησιών κατά τη Βενετοκρατία*, «Πρακτικά Ζ' Πανιονίου Συνεδρίου», τόμ. Β' Αθήνα 2004, 547-564, όπου όλη η παλαιότερη βιβλιογραφία και η σχετική προβληματική. Και άλλες δημοσιεύσεις καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα, Α. Zanini, *La finanza pubblica: i bilanci, fisco, moneta e debito pubblico*, «Storia di Venezia», Roma, Ist. Enc. It., 1998, τόμ. VIII, 449. Alan M. Stahl, *Genova e Venezia, la moneta dal XII al XIV secolo*, στον τόμο «Genova, Venezia, il Levante sec. XII-XIV» a cura di G. Ortalli-F. Puncuh, Genova 2001, 319-334.

24. Lorenzo Bellesio, *Due emissioni modenesi per il Levante*, «Rivista Italiana di Numismatica e Scienze Affini» 109(1998), 315-325.

25. Σπύρος Ασδραχάς, *Ελληνική οικονομική ιστορία ΙΕ' -ΙΣΤ' αιώνας*, τόμ. Α', Αθήνα 2003, 330-331.

ΕΓΓΡΑΦΑ

Ο Niccolò Papadopoli Aldobrandini (*Le monete di Venezia*, τόμ. 4, Venezia 1893-1919) εξέδωσε τον κορμό των σημαντικότερων εγγράφων που αναφέρονται στις αποφάσεις του βενετικού κράτους, τόσο για την κοπή των νομισμάτων, όσο και για τη νομισματική κυκλοφορία Για τον χώρο μας, με τη συνθετική της μελέτη η Ε. Λιάτα (Φλωρία...) μας έχει προσφέρει (με βάση όλη την προγενέστερη βιβλιογραφία και την προσωπική της έρευνα) συγκεντρωτικούς πίνακες για τα νομίσματα και τις ισοτιμίες τους. Στη συνέχεια εκδόθηκε το «δεφτέρι» λογαριασμών του Tinelli, με βάση το οποίο έχουν συνταχθεί πίνακες νομισμάτων, που αφορούν και τον χώρο μας, Andrea Mozzato-Reinhold C. Mueller, *Libretto dei Conti del pittore Tiberio Tinelli (1618-1633)*, Venezia 2000. Η δική μας συμβολή συνίσταται σε έγγραφα που απόκεινται στο Κρατικό Αρχείο Βενετίας και προσφέρουν ισοτιμίες νομισμάτων και τιμές προϊόντων και υπηρεσιών. Πρόκειται για πρωτογενές υλικό, που θα βοηθήσει σε μελλοντικές συνθετικές εργασίες.

1

Το Συμβούλιο των Δέκα αποφασίζει την επιλογή με δοκιμασία νέων τεχνιτών στην Zecca. Αυτοί θα κόψουν δουκάτα, καρσίες της Κύπρου, μπαγκατίνι της Κέρκυρας, τσεκίγια, μοτσενίγια και μαρτσέλους.

ASV, Consiglio X, Comuni, filza. n. 46.

1559 die primo aprilis. In additionem.

Fu preso in questo Consiglio sotto li 5 luglio 1549 che non si dovesse far piui stampidori in Ceca, che i non fusi reduti al n° de 12, computando i fanti dell' Officio. Et ritrovandosi al presente la Cecha nostra con prochissimi stampidori per eserne parte de loro inpotenti et vechi et li fanti che non poleno tender a stampir mo per eser ochupadi a li servicii del Officio. Et ritrovandosi in Cecha da stampir monede de arzenti da ducati 6, ducati 4, ducati 2, carcie per Cipro, bagatini per Chorfu et cechini et mocenigi et marceli è necessario far provisione che ditte monede et cechini sia stampide et acciò siano arlevadi delli ditti stampidori. Però, l' anderà parte che sia fato otto, sei stampidori a l' arzento senza salario alchuno come sono li altri stampidori che non ano salario. Et sia fato le proclame chi si vol meter a la prova del stampir monede. Et si debi avanti che si elezeno far far le prouve

in presentia di Provveditori nostri sopra la Cecha. Et quelli che si troverano sufficienti al stampir siano eleti per chi aspeta far tal eletione insieme con li detti Provveditori. I quali tutti sub debito sacramenti debbano adversi di elegger persone legali et da ben sufficienti et quelli che sarano eleti debbano poi servirne in luogo delli ordinarii stampitori secondo che anderan vaccando da esser cavuti per sorte.

-24 -2 -1.

2

Η Γερουσία απαντά στον βάιλο της Κωνσταντινούπολης ότι το δείγμα τσεκινιού, που αυτός είχε αποστείλει, βρέθηκε ελλιποβαρές και κακής εμφάνισης. Εντέλλεται ο βάιλος να ερευνήσει ποιος έκοψε παρόμοια τσεκίνια, το νομισματοκοπείο της Πύλης ή ιδιώτες;

ASV, Senato, Deliberazioni, Secreta, Costantinopoli, reg. 8, c. 75^v, [1591, Οκτωβρίου 19]

È stato veduto da Noi il cechino che ne havete mandato et, fattone far il saggio nella Cecca Nostra, è stato ritrovato di valuta sette soldi peggio delli nostri cecchini, oltre la brutezza et male qualità del stampo. Però volemo che ne avertiate di là li mercanti nostri a non mandar di questa sorte d' ori in questa città, perchè, se sarano ritrovati, non potranno mancar li magistrati, che ne hanno il carico di essequire le leggi nostre, che sono severissime in questo proposito. Et perchè questa è materia molto considerabile per diversi rispetti, scrivendoci anco Voi che di questa sorte cecchini ne sono usciti molti del Seraglio, provererete destramente di penetrare se siano stati stampati nella Cecca del Signor opur da privati per semplice loro avidità. Et quando ritroviare che sia operatione et inventione de privati rimetteremo alla Vostra prudenza, che parendovi ce ne possiate farne o col magnifico Bassà o con altri che vi paresse qualche opportuno officio, perchè questo disordine non passi più inanti. Ma quando vi trovaste contrario di consideratione al farne officio, anderete trattenuto, non restando però di dare a Noi tutto quel lume che vi potesse parer a proposito, perchè possiamo fare a questo inconveniente qualche ragionevole et sufficiente rimedio.

3

Ο Manoli de Antonio (Μανώλης Αντωνίου) από το Νεοχώρι καταγγέλλει ότι δυο Κρητικοί άρπαξαν από το καράβι του εμπορεύματα, τα οποία καταγράφει. Αναφέρονται οι τιμές κάθε είδους.

ASV, Senato Dispaci, Costantinopoli, 48, filza 59, c. 59^r-60^r. 1604.

Ο Manoli de Antonio da Neocori φόρτωσε στην Eres σιτάρι προς aspri 90 το κιλό. Δύο Κρητικοί, ο Vidali di Candia patron και miser Antonio Spanulo sopracargo, του επιτέθηκαν με το μπερτόνι τους και του πήραν ότι είχε στο πλοίο. Ζητά από τις Αρχές της Κρήτης να τους αποδοθούν τα παρακάτω:

biscotto	cantara	23	monta	cecchini d' oro	46
fasoli	chilo	16	»		16
fava	»	8	»		5
risi	»	16	»		8
farina	»	28	»		26
formazzo	cantara	15	»		45
olive	barilli	6	»		12
oglio	ocche	50	»		6
un' archibuso			costa		4
un specchio			»		4

4

Καταγράφονται οι τιμές του σιταριού σε διάφορες περιοχές: Βόλο, Δαρδανέλλια, Εύβοια, Θεσσαλονίκη, Κασσάνδρα, Κωνσταντινούπολη, παράλια Μοριά, Ραιδεστό.

ASV, Senato Dispacci, Costantinopoli, filza 67, c. 10^v. [1609, 21 Μαρτίου].

Nota delli prettii de formenti che si vendono al presente alle scalle di fuori li Castelli et qui in Costantinopoli.

Alle scalle del Volo, Negroponte et attorno le riviere di Morea, che è tutto un chilo del Volo, si vendono li formenti ad aspri doicento il chilò, ma quel chilò vale per sei di questi di Costantinopoli, che venirebbe a costare a ragion del chilò di Costantinopoli aspri trentatre et un quarto di aspro.

Alla scala di Salonichi si vendono ad aspri cento il chilò, il qual chilò è tre chilò di Costantinopoli et viene a costare a ragion de chilò de qui aspri trentatre e un quarto d' aspro.

Alla scalla di Cassandra, quale è vicina a Salonicchio, il chilò è due chilò et un pugno di questo di Costantinopoli et vale aspri sessanta cinque in circa, sichè qui in Costantinopoli venirebbe a costare aspri trenta doi et mezo il chilò.

Nelli luochi dentro li Castelli di Costantinopoli per esser vicini la si comprano per condurlo qua in Costantinopoli ad aspri quaranta cinque il chilò, et a Costantinopoli li vendono ad aspri cinquanta.

Il formento che viene di Mar negro si vende trenta e trenta cinque aspri il chilò et è giusto a questo di Costantinopoli. Ma quello di Rodostò et altre scalle qui dentro li Castelli cresce un' occa di più ogni chilò di Costantinopoli.

Si ha da avvertire che un' occa è doi libre e meza alla grossa et quattro alla sottile.

Doi chilò e mezzo fanno un staro venetiano.

Occorse altre volte che delli formenti condotti a Venetia si è pagato di nollo aspri quattordecim il chilò, che viene ad essere aspri trenta cinque il staro venetiano di nolo.

5

Οι Πέντε Σοφοί του Εμπορίου διατάσσουν ότι μπορεί ανά άτομο να κομίζονται 1610 ρεάλια ισπανικά στη Βενετία με προορισμό μόνο το Λεβάντε. Ακόμη να προσκομίζονται στην Τράπεζα τα ρεάλια που φθάνουν στην πόλη. Η Τράπεζα θα παρακρατά προμήθεια 20% και θα αποδίδει βενετικά νομίσματα. Ρυθμίζεται η κοπή αργυρών νομισμάτων με μέταλλο που κομίζουν ιδιώτες.

ASV, V Savi alla Mercanzia, N.S., b. 94, fasc. 273, parte seconda.

Adì 12 febraio in Pregadi [1609 (=10)]. L' anderà parte che non ostante altro in contrario, sia per autorità di questo Consiglio permesso a cadauno di poter condur in questa città per tutto il mese di settembre prossimo venturo 1610 reali di Spagna per Levante solamente, con le bollete però di entrata et uscita et con li modi et conditioni qui appresso dichiarite.

Che tutti quelli che voranno condur in questa città reali di Spagna debbano far prima le bollete alle Palade, nelle quali bollete sia espresso et specificato il nome del conduttur et del patron delli reali et il numero delle cassette o groppi et la quantità di detti reali et quelli condur non nelle case private, il che sia espressamente prohibito, ma nella Cecca nostra, da esser immediate consignati al Proveditor, che per tempora sarà alla Cassa de ori et argenti. Il qual, toltone prima vinti per cento per servitio della Cecca, per convertirli poi nella nostra moneta fina, pagandoli per i sazi al pretio limitato dalla parte di questo Consiglio de primo decembre 1607, sia tenuto riponerli ottanta per cento, ch' è il restante d' essi reali, in uno o più scrigni, ovvero in una volta sotto chiave, ponendo in bollettino del nome di essi Patroni sopra le cassette et groppi, acciò si possa conoscer distinta et separatamente le ragioni di cadauno.

Et da mò sia preso che per un anno prossimo a tutti quelli, che porteranno argenti nella Cecca nostra per fonder, sia concessa facultà di far stampar essi

argenti in quella sorte di monete che più loro gli piacerà. Mentre però siano della liga peggio caratti sessanta per marca et del peso et stampo solito di essa Cecca nostra, alla quale lasciar una et mezza, fin tre quarti per cento per le spese, che fa essa Cecca nel stampar esse monete di argento.

1609. Adì 15 febraio. Publicato sopra le Scale di San Marco e Rialto.

6

Κατάλογος νομισμάτων που είχαν αρπαχτεί από Βενετό στην Τρίπολη (της Λιβύης) και απεδόθησαν στον βάλιο. Περιλαμβάνονται πλαστά νομίσματα.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 71, c. 316'. [1611, Ιουλίου 9].

Fattura delli danari che da Mustafà Agà, agente dell' illustrissimo signor Chalib Bassà, capitan del Mare, furno presi in Tripoli di Barbaria al clarissimo signor Giovanni Pasqualigo et ricuperati dall' illustrissimo et eccelentissimo signor Simon Contarini, bailo veneto in Costantinopoli, come appresso.

Tallari giusti mille cinquanta uno e mezo aspri 8 l' uno	aspri 84.120
tallari levantini cento e venti uno	» 8.470
tallari falsi sedeci e mezo	» -
sultanini et ongari cento e cinquanta tre scarti aspri 72 fanno	» 18.288
aspri menudi buoni sette mille trecento et vinti	» 7.320
aspri falsi ducento et ottanta	» -
	» 118.198

Quello che si caverà dalla moneda falsa si metterà sotto
alla partida

Li sopradetti aspri 118.198 fà cecchini 984 soldi 118.

7

Τιμές υφασμάτων εισαχθέντων από τη Βενετία στην Πόλη.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 78, c. 210'. [1614].

Notta delle caravane venute da Venetia et del scosso fatto per tal conto.
Adì 17 marzo 1614 per via de Spalato in condota de Aggi Acmat e Mamut d' Angori. Magnifici Gioan Maria parente e Giacomo Inverardi.

paonazzi e scarlatti pezze 26 ad aspri 8.000	aspri 208.000
coloradi pezze 15 ad aspri 7.500	aspri 112.500

Alchèmie pezze 1 ad aspri 5.000	aspri	5.000
rasi pichi 752 ad aspri 130	aspri	97.760
canevazza con argento pichi 48 ad aspri 150	aspri	7.200
summa	aspri	430.460
3/4 per cento	aspri	3.228

Alli 21 marzo 1614 per via di Spalato. Magnifici Giorgio Gianà e Giacomo Lion. In condota de Aggi Achmat et Aggi d' Angori et di Cabil e Suliman Celebini.

rasi pichi 2451 ad aspri 130	aspri	318.630
tabini schietti pichi 1917 ad aspri 60	aspri	118.020
Per mano del magnifico Poleni da Spalato		
tabini a opera pichi 1010 ad aspri 90	aspri	90.900
detti imbrocasi con argento pichi 680 ad aspri 150	aspri	102.000
paonazzi de bo pezze 1	aspri	8.000
coloradi pezze 1	aspri	7.500
summa	aspri	645.050
3/4 per cento	aspri	4.837

8

Ορίζεται η ισοτιμία του τσεκινιού στα Ιόνια Νησιά. Το τσεκίνι ισούται προς λίρες 10 και το όγγαρο προς λίρες 9, σολδία 14.

ASV, V Savi Mercanzia, N.S., b. 94, fasc. 273, parte seconda

Circa il pretio delli cecchini et ongari che debbono esser ricevuti nelle Camere dell' Isole del Levante et nell' Armata e della prohibitione di talleri. 1614. Adì 27 decembre in Pregadi.

Come è stato per parte di questo Consiglio di 23 del presente regolato il pretio di reali nell' Isole nostre di Levante, così è necessario anco limitar a che pretio debbano esser ricevuti et datti li cecchini et li ongari, in particolar nelle Camere dell' Isole predette, Però.

L' anderà parte che li cecchini di peso non possino in esse Camere essere ricevuti né dati a maggior pretio de lire diese l' uno et li ongari buoni et di pezo a lire nove, soldi 14 l' uno, pretio decretato dalle parti di questo Consiglio, sotto tutte le pene espresse nella predetta deliberatione di 23, le quali siano contra li trasgressori essequite dalli Proveditori nostri sopra li ori et Rettori con tutti li modi et conditioni in essa contenute.

Κατάλογος των εξόδων του Βενετού δραγουμάνου, ο οποίος ταξίδευσε στο Αιγαίο και στη Μικρά Ασία.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 109, c. 347.

Conto assegnato da me Gio. Battista Salvago dragomano spedito per il servizio delli formenti.

1628 A 28 di dicembre

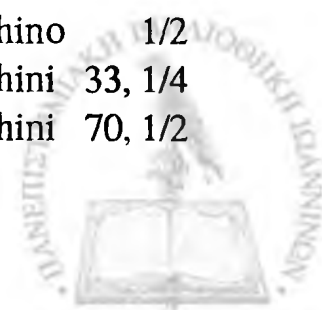
A detto in essecutione d' ordeni dell' eccellentissimo Senato fui dall' eccellentissimo signor bailo Veniero spedito io Gio. Battista Salvago dragomano per andar a trovar li galeoni publici destinati per formenti alle scale dell' Arcipelago, havendo meco un gianicero con un servitore et ho nell' andar e nel ritornar fatto le seguenti spese.

Et prima, per porto delle mie robbe alla marina	cecchino	1/2
per far avrir al tardi la porta dell' Arsenal alla cui riva era la barca	cecchino	1
per nolo della barca armata da Costantinopoli sino a Sio	cecchini	25
per mesa da Costantinopoli sin a Sio stassimo in viaggio giorni nove	cecchini	16, 1/2
per beberaggio alli barcaruoli in Sio	cecchino	1
per far portar le nostre robbe dal porto di Sio al convento delli Zoccolanti ove fossimo albergati	cecchino	1/2
per lasciati al convento detto per l' alloggio havuto di giorni 16 per aspettar passaggio	cecchini	2
per far condur e ricondur due volte le robbe alla barca che ci diceva condur a Tine imbarcati due volte e sbarcati la prima per cattivo tempo	cecchini	1, 1/2
per spese in vitto dimorando in Sio	cecchini	16
per passaporto delli datiari di Sio	cecchino	1/2
per nolo della barca da Sio a Tine	cecchini	15
per mesa da Sio a Tine	cecchini	3
summa	cecchini	82, 1/2
A 25 gennaio per dati a villani condussero le nostre robbe in Castello di Tine	cecchini	3/4
A X d' aprile per ricondur le bagaglie alla marina e per mancia alli soldati et alle guardie di Tine partendo in tutto	cecchini	2, 3/4
per beberaggio al caicchio delle galeazze che venne		

Νομισματική συμπεριφορά της Βενετίας		21
a levarmi a Tine e mi condusse alli galeoni a Micone	cecchino	1/2
A 11 di luglio barcando a Tine di ritorno per dispen- sarli per buona mano su li galeoni	cecchini	1, 1/2
A 3 di settembre per passare da Tine a Micone a noleggiar barca di ritorno	cecchino	1
per spese di vitto dimorando a Micone giorni 11 per causa di venti contrarii	cecchini	10
per fitto di casa in Micone	cecchino	1
per cortesia alli guardiani di quel porto	cecchino	1/2
A 15 detto ritornando da Micone a Tine per sospetti di corsari in traghetto da isola a isola	cecchino	1
A 3 di ottobre per nolo di barca che ci condusse da Tine alle rive di Natolia al Castel Sigagic	cecchini	16
per il beberaggio delli marineri	cecchino	1/2
per mesa de tre giorni da Tine a Natolia	cecchini	2, 1/2
per cortesia alli guardiani del Castel Sigagic	cecchino	1/2
A 4 di ottobre in Smirne per vetture dal Castel Sigagic sin a Smirne cavalcature tre et un somiere colla spesa del vitto	cecchini	4, 1/2
A 11 di detto da Smirne a Magnesia per dati a noleggi per l' albergo havuto di 2 notti a Magnesia	cecchino	1/2
A 20 di detto in Bursia per vetturini da Magnesia a Bursia a cecchini 6 per cavallo	cecchini	24
per fitto di stanza nella stallia di due giorni in Bursia	cecchino	1/2
summa	cecchini	70, 1/2
per cortesia in più volte ove albergassimo da Magnesia in Bursia giorni otto	cecchino	3/4
A 23 di ottobre detto per cavalcature da Bursia alle marine di Montagnana	cecchini	2
A 26 detto in Costantinopoli per un caicchio tolto da Montagnana per Costantinopoli	cecchini	12
per beberaggio alli caicchioti	cecchino	1/2
per passaporto in Montagnana	cecchino	1/2
per spese di vitto da Smirne a Costantinopoli giorni 15 havendo meco 2 turchi per siguranza del viaggio	cecchini	17
per porto delle mie robbe a casa	cecchino	1/2
summa	cecchini	33, 1/4
per la contrascritta summa	cecchini	70, 1/2

per la retroscritta	cecchini	82, 1/2
summa	cecchini	186, 1/4
per spese adunque di tutto il viaggio in andar e ritornar	cecchini	186, 1/4
per mettermi all' ordine col mio servitore	cecchini	54
per le regalie solite darsi alli dragomani in viaggi lunghi, cioè per li contanti a valuta di moneta d' oro	cecchini	120
per il giamburlucco picchi 5 di panno di cento a cecchini		
8 il picco	cecchini	40
per la sua fodra di scarlatto picchi 2	cecchini	12
et per picchi 2 di panno pavonazzo per il mio servitor	cecchini	8
in tutto	cecchini	180
summa totale	talari	420, 1/4
per il gianicero accordato talari X al mese per mesi dieci	talari	100
per una vesta di panno pavonazzo datagli per haver la licenza dal suo capo passata già in libro corrente di Signoria.		

10

Ισοτιμίες νομισμάτων σε λίρες.

ASV, Cinque Savi alla Mercanzia, b. 94

1651 Adì 23 maggio in Pregadi

Lo scudo d' argento di Venetia e delle buone

stampe

à più di lire 9:6

il ducato venetiano

à lire 8:4

la dobla di Venetia et delle buone stampe

à lire 28

quelle d' Italia

à lire 27

Tutto però di giusto peso o à meno, raguagliando lo
scarso soldi quattro e mezzo per grano giusta la parte

23 novembre 1644

il cechino

à lire 16

l' ongaro delle buone stampe

à lire 15:10

di giusto peso o à meno, raguagliando lo scarso soldi
cinque per grano.

1671, 27 giugno

1671 1699, marzo 21

La dobla di Venetia et altre delle

buone stampe

a lire 28

29

le doble italiane	a lire	27	28:10
il cechino	a lire	16	17
l' ongaro	a lire	15:10	16
lo scudo di Venetia, Milano, Fiorenza e Genova	a lire	9:12	9:12
il ducaton venetiano	a lire	8:10	8:10
il ducato	a lire	6:4	6:4

11

Ο Βενετός πρόξενος στη Σμύρνη ενημερώνει ότι εκεί έφθασαν 30.000 τσεκίνια που είχαν κατασκευαστεί στο Λιβόρνο και στη Γένοβα. Επίσης, στη Σμύρνη έφθασαν και νομίσματα άλλων ηγεμόνων. Όλα είχαν βρεθεί κάλπικα. Ο Παναγιώτης Νικουσίος ενημερώνει τους Βενετούς, ότι η Πύλη είναι εις γνώσιν του γεγονότος.

ASV, Senato Dispacci, Costantinopoli, filza 154, c. 452^r. [1670, Οκτωβρίου 2].

Lettera del console [veneto] Luppazzoli da Smirne.

Ho scritto a Vostre Eccellenze che le navi francesi portano qui cechini venetiani che si fabricano in Livorno e Genua aumentati di 50 per cento al che bisogna rimediare, perchè farano discreditare li nostri boni cechini. Sono 4 in 5 giorni che capitò qui due navi francesi, l' una delle quali nominata Pastilione di Grimaio capitan Baijard, la quale ha portato tutto il fondo d' essa in circa 30 m(ilia) di detti cechini. Et per avanti capitò due saitie dirette a Santi Sussini e Baia mercanti francesi et tutti cotesti spaleggia il signor Console Francese per non perdere il consolato. Sono però alcuni mercanti di detta natione che m' hanno comunicato volere andare contra a tal traffico di monetta contrafatta e falsa...

c. 456^r. 1670, [Οκτωβρίου 3]... il signor Gioane Vlaco primo dragomano di Francesi s' esplicò come ne erano venuti con loro vascelli dodeci sachi di detti cecchini, ma ch'erano boni et io resposi che non dico con chi siano venuti né che siano falsi ma che non sono batuti mé usciti dalla Ceca di Venetia et per questo dimando questo Arz e Coggetto; a questo fine ho fatto venire doi dragomani delli signori Consoli Inghilterra e Genua per testificare quanto ho dimandato e dichiarito avanti detto Cadi presenti il Mufti Achumet, Agha Vaivoda, Meimet Effendi Japissizade. Così portii quanto hanno veduto li signori Claudio Baijard et Antonio Maleti deputati francesi con sudetto loro dragomano, ch' erano presenti ch' io ho fatto la sudetta domanda, hanno detto che faranno portare di detti cechini avanti tutti li sudetti turchi e ne farano la prova il giorno seguente, che fu li 9 stante. Il Cadi

andò dal doaniere et ivi fece radunare tutti li primati e poi mi fece chiamare d' andar ancor io vedere la prova, non potendo andare mandai il dragomano per dirli ch' io non potevo andare. Così fecero la prova al loro modo con boni cechini chiamando oreffici, li quali dissero subito come havevano fatto la prova alla loro bottega et perso doi cechini che si ridussero in fumo, niente di meno alla presenza di Cadi trovarono che non erano boni all' indorare come li vechi, facendo la prova sopra dui chuchiari d' argento dicendo che quatro cechini novi non bastano per un bono... Et li 10 stante personalmente vene da me il secondo capo delli oreffici turco e mi disse che ha fatto prova di tre cechini, due vechi et uno novo presi dal Bei Dervisoglu, et il novo andò in fumo, di più disse che Panaioti orefice greco suo vicino haveva fatto la medesima prova con due altri novi cechini et trovati che non possono servire per indorare....

c. 579^r. Copia. Serenissimi Signori.

L' eccellentissimo Primo Visir etc. mi ha ordinato di notificare a Vostre Signorie Serenissime qualmente da tutte le parti viene raguagliata non solamente l' eccellentissima Signoria ma anco li ministri della Porta per l' introduzione di moneta bassa, che hanno fatta e fanno tuttavia per la Scala di Smirne, come si vede per giustini et liguri. Et essendo stati aboliti vengono nuovi avvisi di Smirne e Scio e particolarmente di Livorno che fanno fabricare monete con stampa d' altri Principi, inferiori di bontà notabile, con detrimento di questa Scala e particolarmente de Principi, facendo battere isolotte, leoni, reali, ongari e cechini, et che già ne è stato avvisato che ne siano state introdotte in quantità, il che cagiona alteratione grande nei sudditi del Gran Signore. Pertanto considerino Vostre Signorie Serenissime la potenza ottomana non essere più occupata dell' espugnatione di Candia et non soffrire simili traffichi fatti sotto pretesto di Buona Pace. Et perciò si attende l' avviso del rimedio et io mi dichiaro di Vostre Signorie Serenissime.

Devotissimo et obbedientissimo servitore Panagiotti Nicusio.

Andrianopoli 24 dicembre 1670.

12

Κάλπικα νομίσματα στην Κωνσταντινούπολη.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 156, c. 58^r.

Adi primo dicembre 1671. In Pera di Costantinopoli. Nota di monete

scarse, di bassa lega, false et ispendibili ricevute da d. Iseppo Fieschi ragionato del fu illustrissimo et eccellentissimo signor Alvise Molin cavalier ambasciator straordinario alla Porta.

ternini di bassa lega duemilecento e settanta	n° 2170
detti falsissimi tredici	n° 13
sesti di lion cento e due	n° 102
lioni falsi uno	n° 1
quarti di lion scarsi trent' uno	n° 31
isolotte false tre	n° 3
Simon Arrivaben ragionato	

13

Έξοδα του βενετικού προξενείου στη Σμύρνη.
ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 156

c. 338r. 1672, Ιουνίου 15. Ο Βενετός πρόξενος στη Σμύρνη υπολογίζει το βενετικό δουκάτο προς lire 6, soldi 4.

c. 394r.

Spese del consolato di Smirne in doi anni [1670-1672] per affitto della casa da me habitata

alla marina a reali 180 l' anno	reali 360
per affitto della chiesa reali 50 l' anno	reali 100
per cera e olio per doi anni	reali 20
per colattioni fatte a quattro consoli quando vennero a visitarmi all' ingresso della carica	reali 88
per salario di anni due di due dragomani a reali 50 per uno all' anno	reali 200
per salario di due gianizzeri per anni due a reali 43, 1/4 per uno all' anno	reali 173
alli detti per il buon capo d' anno e per li loro due bairam	reali 16

(προστίθενται και άλλα έξοδα, που δεν αφορούν τιμές).

14

Μισθός και επιμίσθια του Βενετού δραγουμάνου στη Σμύρνη.
ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 156, c. 447'.

Adi 24 ottobre 1672, in Pera di Costantinopoli

**Provisioni et utilità spettanti al Dragoman
Ambrosio Grillo**

Ha di provisione cechini 482 all' anno, sono	reali	1225
e più cechini 4 all' anno per la buona man	reali	10
e più come console di Galippoli cechini 25 all' anno	reali	62, 1/2
summa	reali	1.297, 1/2
e più per il detto Consolato cechini 50 ogni bailaggio		
e più come console ut supra per ogni vassello venetiano		
che parte di qui	reali	140
essendo però egli obligato a far le spese de Castelli,		
che importano	reali	90
e più veste 4 di saia e veste 4 di raso all' anno.		
Simon Arrivaben ragionato		

15

Ισοτιμίες σε λίρες των: τσεκινιού, όγγαρου, σκούδου, ντουκατόνε, δουκάτου και ντόππιας (κοπής Ισπανίας, Βενετίας και Ιταλίας)

ASV, Cinque Savi alla Mercanzia, busta 94, f. 5 [1687]

**Conto delle monete ricavato
dalli libri della Cecha negl' anni qui sottoscritti
ducato d' oro
da noi chiamato cechino**

1284	valeva	lire	3:2
1393			4:13
1417			5:5
1439			5:10
1443			5:14
1472			6:4
1490			6:10
1529			7:10
1562			8:-
1573			8:12
1594			10:-
1608			10:16
1638			15:-
1643			16:-
1687			17:-

ongaro			
1608	valeva	lire	9:14
1639			14:10
1643			15:10
1687			16:-
scudo			
1598	valeva	lire	7:-
1608			8:8
1635			9:6
1665			9:12
ducaton			
1665	valeva	lire	8:10
ducato			
1665	valeva	lire	6:4
doppie di Spagna			
1608	valeva	lire	16:16
1615			19:4
1639			26:5
1643			27:10
1643	italiane		26:10
1646			28:-
1646	delle buone stampe		27:-
1677	la dobla di Venetia e		
	delle buone stampe		29:-
1677	quelle d' Italia		28:10

16

Ισοτιμίες σε λίρες των νομισμάτων που κυκλοφορούν στον Μοριά.

ASV, Senato, Provveditori da Terra e da Mar, b. 844

Laus Deo 1690, 21 februar

Informatione di quanto si spendono nel Regno di Morea le sottoscritte monete d' oro et argento, come pure, da dove vengon portate ecc.

Della Serenissima Republica

Oro	di giusto peso	lire	25
Argento	leoni d' argento	»	10
»	mezi leoni sudetti	»	5
»	ducati d' argento	»	9
»	mezi ducati	»	4:10
Rame	gazette stampate di Venezia	»	2 l'una
»	soldoni	»	1 l'uno

Quali monete corono senza alcuna difficoltà sendo da pagar assai grate per non trovarsene niuna di false.

Monete che vengono portate dalle rescossioni de' Carazi nel' Arcipelago e dispensate da Lire, comissionato pagador d' Armata così introdotte in questo Regno.

Oro	cechini	lire	23:15
	ongari burgoni	»	22:10
	detti sultanini o altri scarsi	»	21:5
Argento	zolote vengono dall' imperio	»	6:14
	molte de queste zolote trovansi false		
	cavalotti di Fiandra	»	10:-
	detti mezi	»	5:-
	fulti o terzi dell' imperio	»	3:4
	quarti di Polonia	»	2:10
	fuserli dell' imperio	»	1:10
	e son di prima qualità		
	parà in ragione di 60 per real	»	-:3 si spende
	reali di Spagna et altri		10
	mezi detti		5:-
	quarti		2:10
	ottavi		1:5

[για τα τέσσερα τελευταία σημειώνεται:] però di questi pochi se ne vengono

Moneta di rame presentata delli signori mercanti Atheniesi, che vale una gazetta in Costantinopoli e cento vinti per real, dicendo li medesimi che sarebbe commodo di riddur la gazetta in soldo et il soldo porpotionato.

Σε έγγραφο συνημμένο σημειώνεται ότι τα *fuserli* άξιζαν 30 soldi.

17

Ισοτιμίες σε άσπρα των νομισμάτων που κυκλοφορούν στη Ραιδεστό.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 196 c. 375^{r-v}[1741]

Traduzione di copia di comandamento rilasciato nell' anno 1142, cioè nel 1730, in proposito di monete diretto al Nazi, Primati ed ufficiali di Rodostò e suoi contorni.

Cecchino gingerli del Cairo	ad aspri	330
detto Funduk	»	440
detto Turali del Cairo	»	315
Zolotta nova	»	90
Piastra nova	»	120
Cecchino veneziano	»	375
Ungaro	»	360
Leone	»	144
Zivigliana	»	186
Tallaro	»	181 1/2
Zolotta vecchia	»	88
Il Leone detto Puglia	»	173
Ducato	»	137

18

Ο βάιλος υπογραμμίζει ότι στην οθωμανική αυτοκρατορία το τσεκίνι επηρεάζεται από την κίνηση των εμπορικών συναλλαγών.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 201, c.4^v 14 aprile 1747.

Il prezzo del zecchino veneziano dipende in questo paese unicamente dalle vicende del traffico e può eziandio essere limitato dalla autorità del governo...

Παρακάτω αναφέρεται ως τρέχουσα ισοτιμία 1 zecchino = aspri 120 = 3,7/8 reali.

19

Τιμή και έξοδα που επιβαρύνουν τον «κοινό» καπνό, που εισάγεται στη Θεσσαλονίκη και στο Δυρράχιο. Στη Θεσσαλονίκη το βενετικό τσεκίνι ισούται προς άσπρα 465, ενώ στο Δυρράχιο προς άσπρα 400.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 202, c.250^v-251^r) [17 agosto 1749]

Costo e spese di balle una tabaco comune in Salonicho Di peso oche 100, ad aspri 16 l'ocha compresi 3 l'ocha di vettura	aspri	1600
Dogana e Bedat aspri 6 l'ocha, eguale sopra le altre due differenti specie	aspri	600
Dritto sopra ogni balla	aspri	21
		<hr/>
	aspri	2221

Fanno zecchini 4 veneziani e aspri 361, valutato il zecchino stesso ad aspri 465 l'uno, prezzo corrente in ogni genere di pagamento a questa Scala.

Costo e spese di balle una tabaco comune in Durazzo Di peso oche 100, ad aspri 16 l'ocha compresi 3 l'ocha di vettura	aspri	1600
Dogana e Bedat aspri 5 sopra la prima qualita et aspri 3 sopra le altre due specie, riviene l'aggravio ad aspri 4 l'ocha	aspri	400
Dritto per ogni balla	aspri	2
		<hr/>
	aspri	2002

Facendo ogni cento oche di questo peso, 105 di Salonicho, si batte il vantaggio che si riporta di oche 5 ad aspri 13 l'ocha	aspri	65
		<hr/>
	aspri	1937

Quali aspri 1937 fanno zecchini veneziani 4 e aspri 337, valutato il zecchino stesso ad aspri 400, prezzo corrente nel traffico tabachi in Durazzo.

20

Σουλτανική απόφαση για την ισοτιμία του βενετικού ταλλήρου προς 80 παράδες το τεμάχιο.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 215, c.262'' (βλ. και 361')

Traduzione di carta turca del tenore che segue

L'oro e l'argento delle varie specie di monete, cui giornalmente si lavorano nella regia Zecca, non potendosi trarre dalle miniere è consue-

tudine farne la provvista d'altronde, comprandone non meno del coniato che del non coniato, quello ch'è più atto a fondersi e travagliarsi a prezzi equivalenti stabiliti già coll'intelligenza degli ispettori alla Zecca ed annotati nelli registri.

Per ciò, attesa la facoltà a me già tempo concessa in proposito de' prezzi per la provvista dei detti metalli, avendo conferito con li compratori pubblici nominati argentieri dell'arte de'sarafi, o siano cambisti, colli compratori altresì dell'oro e con quelli che ne hanno piena cognizione, in osservanza sempre alle antiche regolazioni, così inerentemente alle medesime, si sono ora pure assegnati li prezzi e si è comprato tutto quell'oro ed argento che li detti argentieri hanno provveduto di fuori, a condizione che portandolo essi alla Zecca, dopo che sarà stato liquefatto e ridotto in moneta, ne debba essere a loro rimesso il prezzo a poco per volta.

Mentre dunque se ne stava facendo li diversi lavori comparve una nuova moneta col conio di Venezia, di cui essendo minutamente esaminata la qualità ed il peso, si trovò che ogni pezzo pesa nove dramme, meno un carato, e la qualità è di novanta. Onde valutandone ottanta para cadaun pezzo di detta moneta ogni volta che verrà comprata per essere fusa e travagliata nella regia Zecca, si è ordinato alli sarrafi compratori di provvederne, come si fa delle altre al prezzo indicato, e portarla alla Zecca.

Per tanto si avvisa con la presente che quallor i mercanti si trovassero avere di questa tal moneta e volessero venderla, non saranno a risentire alcun aggravio o vessazione per causa di diminuzione di prezzo.

Scritta al primo della Luna di Zilhize dell'anno 1185, cioè di N.S. li 6 marzo 1772.

Giovanni Battista Calavro Imberti dragomano.

21

Ο βάιλος υπογραμμίζει την ανησυχία του για τις συνέπειες από τη νόθευση κατά 8% του άσπρου και την συνακόλουθη υποτίμησή του.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 221, c. 436', 2 novembre 1780

... Ma la rissoluzione di abbassar la moneta nel suo intrinseco valore sino d' un otto di meno per cento portò maggiori inquietudini al Popolo. Se ne prevedono le più fatali conseguenze, su di che non mancherò di render quel conto che potrà interessare Vostre Signorie.

22

Ισοτιμία της pataca με το zecchino.

ASV, Senato, Dispacci, Costantinopoli, filza 226, c. 137 [1785]

... per il valore di dieci mille patache, le quali equivagliano a cinquemille cecchini.

23

Τιμές εμπορευμάτων από το Αρχείο του βάλου στην Πόλη. *

Έτος	Είδος-Ποσότητα	Τιμή	Πηγή
	Allumi		
1546, Νοεμβρίου 18	contaro 1	aspri 100	Atti 371 (7), 17', 28'
	Armoniaco		
1545, Δεκεμβρίου 10	oca 1	aspri 15	Atti 371 (7), 1'
	Cedoaria		
1545, Φεβρουαρίου 7 (=1546)	oca 1	aspri 45	Atti 371 (7), 1'
1546, Οκτωβρίου 8	oca 1	aspri 35	Atti 371 (7), 13'
	Galanga		
1545, Δεκεμβρίου 10	oca 1	aspri 30	Atti 371 (7), 1'
1546, Σεπτεμβρίου 4	oca 1	aspri 35,71	Atti 371 (7), 10'
	Galbana		
1546, Οκτωβρίου 22	cantaro 1	aspri 1.000	Atti 371 (7), 14''
	Garofalli		
1545, Δεκεμβρίου 10	oca 1	aspri 40	Atti 371 (7), 1'
1547, Αυγούστου 7, 27	oca 1	aspri 40	Atti 371 (7), 7', 25'
1567, Νοέμβριου	oca 1	aspri 135	Atti 371 (7)
	Gomma		
1546, Δεκεμβρίου 16	cantaro 1	aspri 200	Atti 371 (7), 19'
1547, Ιουνίου 2	arabica cantaro 1	aspri 200	Atti 371 (7), 22'
	Incensi		
1546, Απριλίου 23	cantaro 1	aspri 300	Atti 371 (7), 10'
1546, Σεπτ. 13	cantaro 1	aspri 400	Atti 371 (7), 11'

* Το υλικό αυτό υπήρχε, με κάποιες ελλείψεις, στα κατάλοιπα της Φανής Μαυροειδή.

		Incerise	
1546, Σεπτεμβρίου 13	cantaro 1	aspri 400	Atti 371 (7), 11 ^r
		Indego	
1545, Δεκεμβρίου 10	oca 1	aspri 50	Atti 371 (7), 1 ^r
		Macis	
1545	oca 1	aspri 30	Atti 371 (7), 1 ^r
1547	oca 1	aspri 70-75	Atti 371 (7), 23 ^r
		Nose	
1545, Δεκεμβρίου 10	oca 1	aspri 35	Atti 371 (7), 1 ^r
1546, Μαΐου 11	cantaro 1	aspri 1550	Atti 371 (7), 5 ^v
1546, Δεκεμβρίου 16	oca 1	aspri 40	Atti 371 (7), 18 ^v
1547, Ιουνίου 5	oca 1	aspri 40	Atti 371 (7), 21 ^r
		Riobarbaro	
1547, Αυγούστου 3	oca 1	aspri 350	Atti 371 (7), 25 ^r
»	oca 1	aspri 300	Atti 371 (7), 28 ^v
		Semencina	
1546, Νοεμβρίου 9	cantaro 1	aspri 1000	Atti 371 (7), 16 ^r
		Turbiti	
1545, Δεκεμβρίου 10	oca 1	aspri 45	Atti 371 (7), 1 ^r
1546, Σεπτεμβρίου 4	oca 1	aspri 45	Atti 371 (7), 10 ^r
1546, »	oca 1	aspri 43, 75	Atti 371 (7), 13 ^v
1547, Σεπτεμβρίου 11	oca 1	aspri 20	Atti 371 (7), 27 ^r
		Zaferan	
1545	oca 1	aspri 70	Atti 371 (7), 1 ^r
		Zenzero	
1546, Μαρτίου 4	oca 1	aspri 250	Atti 371 (7), 2 ^r , 21 ^r , 28 ^v
		Ψαρόκολλα	
1546, Αυγούστου 23	cantaro 1	aspri 400	Atti 371 (7), 9 ^r
1546	cantaro 1	aspri 1.000	Atti 371 (7), 29 ^r
		Βαμβάκι	
1546	cantaro 1	aspri 180-210	Atti 1(7), c. 5 ^v , 18 ^r , 20 ^r
1547	cantaro	aspri 160-186	Atti 1 (7), c. 21 ^v , 23 ^v
1546, Μαρτίου 11	cantaro 1	aspri 210	Atti 371 (7), 5 ^v
	»	» 200	» 18 ^r
	»	» 180	» 20 ^r
	»	» 160	» 21 ^v
	»	» 185	» 23 ^r
	»	» 186	» 23 ^v

	Γεράκι (falcone)		
1587, Ιαν. 10 (=1588)	32 θηλυκά και τρία αρσενικά	cecchini d' oro in oro 100	Atti 373
	Δέρματα		
1546, Απρ. 6	boldroni	τεμάχιο 1 aspri 3, 9-4	Atti 371 (7), 3'
1546, Αυγ. 16	vitelo	» 1 » 11, 25	» 371 (7), 9'
1546, Αυγ. 25	cordovani	» 1 » 8	» »
1546, Σεπτ.	cuori	» 1 » 48	» 371 (2α), 14'
1546, Σεπτ. 6	cordovani	» 1 » 8-12	» »
1546, Σεπτ. 29	montonine	» 1 » 1-4, 6	» 371 (7), 13'
1582, Ιουλίου 3	cuori buffali	» 5,2 cecchini d' oro in oro 1003	» 372 (2), 53'
	Δίπυρο (Biscotto)		
1581, Μαρτίου 16	cantaro 1	aspri 71	Atti 372 (2), 42'
	Ελιές		
1546, Μαΐου 26	botta 1	aspri 60	Atti, 371 (3) 44'
	Ζάχαρη		
1587, Οκτ. 3	cantaro 1	aspri 2.200	Atti 374, 246''
	Καράβι		
1595, Απριλίου 3	nave χωρητικότητας μαζί με τα εξαρτήματα botte 500, aspri 200.000		Atti 382, 34'
	Κασσίτερος (Stagno)		
1587, Οκτωβρίου 3	cantaro 1	aspri 2.500	Atti 374, 246''
	Κερί		
1546, Αυγ. 17	cantaro 1	aspri 400	Atti 371 (7), 8'-11'
Σεπτ. 29	»	aspri 500	Atti 371 (7), 13'
Οκτ. 22	»	aspri 450	Atti 371 (7), 14''
1547	»	aspri 218,18	Atti 371 (7), 23'
	Κρασί		
1514	botta 1	ducatti 14 ή aspri 700-728	Coco, 27
1536, Σεπτ. 23	moscato botte 3	ducatti correnti 24	Κωνσταντουδάκη, Ζωγράφου, σ. 334
1546	botta 1	aspri 297,5	Atti 371 (3), 44'
1545, Φεβρ. 10 (=1546)	moscatelli botta 1	aspri 800	Atti 371 (3), 31'
1546, Μαΐου 5	botte 2	aspri 595	Atti 371 (3), 41'
1560	moscato βουτσά 30	ducatti 14,5 το βαρέλι	Παλιούρας,

				Ζωγραφική, 112 Κωνσταντουδάκη, Θησ. 14 (1977), 192
1579		logado marovan iperperi 144		
1580, Ιουλίου 10		liatico botta 1	aspri 1320 ή ducatti 22	Atti 372, 2 ^v
1581, Οκτ. 26		logado mosto botta 1	aspri 750	Atti 372, 84 ^v
1585, Νοεμ. 5		malvasia botta 1	aspri 1680	Atti 374, 40 ^r
1588, Ιαν. 20 (=1589)		botta 1	cecchini d' oro in oro 2	Atti 375, 85 ^v
1588, Δεκ. 22		malvasia botta 1	aspri 1.500	Atti 376, 34 ^v - 35 ^r
1590		travasati netti botta 1	cecchini 15 ή perperi 14,5	Atti 377, 25 ^r
1590, Αυγ. 1		liatici botta 1	cecchini d' oro in oro 18,5	Atti 378, 12 ^r
1590		liatici botta 1	cecchini 19, 1/4 ή aspri 2.310	Atti 378 10 ^v
1590, Σεπτ. 15		botta 1	aspri 2.500	Atti 377, 34 ^v
1590, Ιαν. 25 (=1591)		botta 1	cecchini 14,5 ή aspri 1740	Atti 377, 179 ^v
			Λάδι	
1547, Ιουνίου 1		από Ρέθυμνο mitro 1	aspri 17,5	Atti 371 (2a), 46 ^r
			Λεμονοχυμός	
1586, Μαΐου 30		mitro 1 (1 botta=25 mitri)	aspri 24	Atti 374, 91 ^v -92 ^r
			Μαλλί	
1546 Μάρτιος		λεπτό καντάρο 1	aspri 150-170	Atti 371 (7), 2 ^r -6 ^r , 8 ^r , 14 ^r , 22 ^r
1546-47		χονδρό καντάρο 1	aspri 70-90	Atti 371 (t), 4 ^v -5 ^v , 22 ^v , 23 ^v
1546-47 (ανάμικτο)		fine grossa καντάρο 1	aspri 140-150	Atti 371 (7), 7 ^r , 9 ^r , 20 ^r , 25 ^r
1588, Μαΐου 27		lana pellada (γνεσμένο) καντάρο 1	aspri 300	Atti 375, 41 ^v
			Μετάξι	
1539 Φεβρ. (=1540)		panno di seta pico 1	aspri 77,5	Atti 371 (7), 7 ^r , 17 ^r
1546		strazze di seta litra 1	aspri 41, 66-60	Atti 371(7), 15 ^v
			Ξυλεία	
1545, Νοεμ. 26		bosso (πήξος) τεμάχιο 1	aspri 4-6	Atti 371 (7), 1 ^r
1546, Σεπτ. 13		»	aspri 3-6	Atti 371 (7), 11 ^r
1546		»	aspri 6,60	Atti 371 (7), 6 ^v , 22 ^v , 27 ^v
1547, Ιουλίου 27		»	aspri 2	Atti 371 (7), 22 ^v

1589, Ιουνίου 9 doghe (βαρελοσάνιδα)

χιλιάδα 1

cecchini 24

ή aspri 309, 6 Atti 371 (5), 129'

Υφάσματα

1540, Ιούνιος 10	caresia	pico 1	aspri 157	Atti, 371 (6), 8'-9'
1545, Οκτ. 23	pano de 80	pico 1	aspri 44,3-46,3	Atti 371 (6), 7'
1546, Δεκ. 14	pani rasi	pico 1	aspri 67	Atti 371 (6), 10'
1546, Δεκ. 14	damaschi collorati di seda scarlati di 80			
		pico 1	aspri 150	Atti 371 (6), 67'
»	pani rasi incarnadi			
	inrenexe	pico 1	aspri 95, 5	Atti 371 (6), 67'
»	pani rasi spagnoli	pico 1	aspri 70	Atti 371 (6), 67'
»	pani rasi cremesini	pico 1	aspri 105,5	Atti 371 (6), 67'
»	pani rasi veneziani	pico 1	aspri 200	Atti 371 (6), 67'
1546, Οκτ. 22	mocaiari (μοχέρ)	pezza 1	aspri 70	Atti 371 (7), 3', 15'
1546, Απρ. 6	zambeloti		aspri 120	Atti 371 (7), 3'-4'
1546, Μαρ. 10	mocairo (μοχέρ)	pezza 1	aspri 102,5	Atti 371 (7), 2'
1546	panno da 80 paonazzi	pico 1	aspri 128	Atti 371 (4), 67'
1546	panno da 80 scarlati	pico 1	aspri 158	Atti 371 (4), 67'
1547	veluto braccio	1	aspri 156, 46	Atti 371 (4), 22'
1581	panno scarlato	pezzo 1	aspri 152	Atti 371 (2), 102'-103'
1581, Δεκεμ. 12	panni	pezzo 1	aspri 123	Atti 372, 10'
1587, Αυγ. 3	carisse	pezza 1	aspri 1500	Atti 374, 246''
1587	panno da 60	pezzo 1	aspri 100	Atti 371 (4), 183'
1588, Ιαν. 18 (=1589)	carisee	pezze 10	ducati 12-18	Atti 375, 83'

Χαβιάρι

1546, Σεπτ.-Δεκ.	cantaro 1		aspri 290-310	Atti 371 (2a), 32''
	caviari de Mersin et de morone			
	dalla Tana cantaro 1		aspri 295-310	Atti 371 (2a), 32''
	caviari sturiani al coppa			
		cantaro 1	aspri 250-335	Atti 371 (7) 17', 19', 28'
1585	libra 1		υπέρπυρα 4	Atti 374, 63'

Ψάρια (παστά)

1545, Φεβρ. (=1546)	σαρδέλλα	barella 1	aspri 5,85	Atti 371 (3), 29'
1546	μουρένα	cantaro 1	aspri 53,33	Atti 371 (7), 6'
1546	τόνος	cantaro 1	aspri 53,33	Atti 371 (7), 13'
1586	τόνος	botta 1	aspri 450	Atti 375, 87', 265'

RIASSUNTO

COMPORTAMENTO MONETARIO DI VENEZIA.MERCATO E CAMBI (secc. XV-XVIII)

di

Georgios Ploumidis

La bibliografia in lingua greca attinente alla circolazione monetaria nei Balcani durante il periodo della dominazione ottomana non è vasta ma è consistente, come lo dimostra il lavoro di Eutichia Liata (1996),ultima sintesi in questo campo.Noi vogliamo approfondire nella politica monetaria di Venezia di fronte alla situazione esistente nel Levante e nel Vicino Oriente.Con le Crociate Venezia dovette prospettare una sua “arma” monetaria per il consolidamento della propria posizione in Oriente ed appunto fece coniare il grosso d’ argento.La concorrenza sleale degli altri stati occidentali,operanti nel Levante con un flusso di imitazioni e monete false, nonché il continuo callo del titolo delle emissioni ottomane, costrinsero Venezia a contrattaccare. La Zecca cominciò a coniare monete valide solo per i mercati delle colonie veneziane e di quelli dell’ Oriente in generale.Il caos della situazione obbligava il controllo continuo del titolo pezzo per pezzo e naturalmente i cambi variavano non solo nel tempo ma pure da luogo a luogo.La stessa realtà veniva registrata anche per i prezzi e per le spese dei servizi. In sostanza tra Venezia e il Levante c’ era il confronto tra due sistemi economici opposti, della libera concorrenza da una parte e dell’ economia di stato dall’ altra, essendo la prima ad essere sempre la vincitrice, a breve e lungo termine. In appendice pubblichiamo in estenso o in parte 23 documenti appartenenti all’ Archivio di Stato di Venezia ed una lista coi prezzi di prodotti e materie prime.

